

Congres Schade, Schande, Schuld & Lezing Loeki Nak

Dit was een congres van hulpverleners over seksueel en lichamelijk geweld onder Creolen en Hindostanen. Dit vond plaats op *donderdag 15 december 1994* in het congresgebouw Den Haag.

congres

Schade, schande, schuld

Hulpverleners over seksueel en lichamelijk geweld
onder Creolen en Hindostanen

donderdag 15 december 1994
Congresgebouw Den Haag

Sprekers:

Prof. dr. J.D. Speckmann **Relatiepatronen binnen Hindostaanse en Creoolse gezinnen**

Drs. Bea Lalmahomed **Schade, schande, schuld**

Ron Gerritsen **Seksueel misbruik als gevolg van taboe**

Loekie Nak **Belemmeringen bij het aanpakken van seksueel misbruik en lichamelijk geweld bij scholieren**

Yvonne Felter **Hulpverlening aan seksueel misbruikte en lichamelijk mishandelde Creoolse en Hindostaanse cliënten**

Waldie Ramtahaling **De hulpverlener tussen hulpvraag en aanbod**

Drs. Ben Rensen **Machteloosheid bij seksueel en lichamelijk geweld van Creoolse en Hindostaanse slachtoffers**

Panel/zaaldiscussie onder leiding van de dagvoorzitter Drs. Henk Tromp

Tevens presentatie van het boek **Schade, schande, schuld** door Bea Lalmahomed
Uitgeverij Jan van Arkel, Utrecht, 1994

Aanmelding:

Federatie EEKTA, Jan Hendrikstraat 3a, 2512 GK Den Haag, tel 070-3653903/04, fax 070-3653924

Het programma duurt van 9.30 uur tot 17.00 uur.

Deelnamekosten f 75,00 p.p. inclusief lunch (Roti met kip) en het boek *Schade, schande, schuld*.

Maak uw deelnamekosten over op giro nr. 374967 ten name van: Congres 'Schade, schande, schuld' te Utrecht.

Wegens de grote belangstelling wordt u verzocht u per omgaande op te geven.

Programma

1. **13.50 - 14.10 uur | Loekie Nak**
Belemmeringen bij het aanpakken van seksueel misbruik en lichamelijk geweld bij scholieren.
2. **14.10 - 14.30 uur | Yvonne Felter**
Hulpverlening aan seksueel misbruikte en lichamelijk mishandelde Creoolse cliënten.
3. **14.30 - 14.50 uur | Waldie Ramtahalsing**
De hulpverlener tussen hulpvraag en aanbod.
4. **14.50 - 15.15 uur | Pauze**
5. **15.15 - 16.15 uur | Henk Tromp**
Panel/zaaldiscussie onder leiding van de dagvoorzitter Henk Tromp.

Pannelleden:

Prof. dr. J.D. Speckman, Bea Lalmahomed, Yvonne Felter, Ron Gerritsen, Loekie Nak, Waldie Ramtahalsing, Ben Rensen, Waldi Bharos, Tjandrika Rangoe.

6. **16.15 - 16.20 uur**
Afsluiting.
7. **16.20 - 17.00 uur**
Borrel en hapjes.

Panel en inleiders

Collage

Boekenverkoop

'Het zal je dochter maar zijn'

Congres over seksueel geweld doorbreekt taboe

Petra Nelstein

Schaamte, loyaliteits- en schuldgevoelens weerhouden kinderen en volwassenen ervan om te praten over seksueel en lichamelijk geweld. De emotionele maar ook lichamelijke schade die mensen oplopen door dit geweld is aanzienlijk. En groeit naarmate men langer zijn mond dichthoudt. Op het congres 'Schade, schande, schuld', in het Congresgebouw te Den Haag, stond het onderwerp seksueel en lichamelijk geweld in creoolse en Hindoestaanse gezinnen centraal.

Het goed opgekomen publiek bestond hoofdzakelijk uit vrouwen, en de verhouding wit-zwart was ongeveer 50%. Er waren vooral veel vrouwen uit het hulp- en dienstverleningscircuit aanwezig, waaronder een aantal 'kopstukken' uit de zwarte- en migranten vrouwenhulpverlening. De presentatie van het boek *Schade, schande, schuld*, geschreven door drs Bea Lalmahomed, stond centraal die middag. Ook Lalmahomed behoorde tot de sprekers. Behalve Lalmahomed en prof dr J.D. Speckmann, emeritus-hoogleraar Culturele Antropologie, kwamen de overige sprekers uit de hulp- en dienstverlening. Ieder gaf vanuit zijn of haar deskundigheid een visie op het thema. Diverse aspecten van de problematiek zoals het herken-

nen van seksueel en lichamelijk geweld, maar ook het behouding wit-zwart was ongeveer 50%. Er waren vooral veel vrouwen uit het hulp- en dienstverleningscircuit aanwezig, waaronder een aantal 'kopstukken' uit de zwarte- en migranten vrouwenhulpverlening.

Verreweg de beste spreker op het congres was drs Ben Rensen, jeugdarts bij de GGD en auteur van diverse boeken en artikelen over mishandeling bij allochtone kinderen. Hij gaf op heldere en indringende wijze zijn mening over deze problematiek.

Er zijn nog een hoop kinderen die thuis wonen, maar thuisloos zijn, aldus Rensen. 'Kinderen willen in principe wel praten over hun problemen van seksueel of lichamelijk misbruik, maar ze zijn ontzettend bang dat ze daarmee hun vader en/of moeder kwijtraken. Daardoor kan het soms jaren duren voordat ze naar buiten durven te treden

met deze problemen. Ondertussen stapelen de lichamelijke en psychische klachten zich op. Ze lopen weg, gaan alcohol of drugs gebruiken, verminken zichzelf, of doen zelfs zelfmoordpogingen. En elke avond zitten ze, als ze nog thuis wonen, te wachten wanneer het weer gebeurt.'

Volgens Rensen is het moeilijk in te schatten wanneer afwijkend gedrag bij een kind inderdaad wijst op misbruik. De affaire rond de Bolderkar is daar een goed voorbeeld van.

Maar sommige (huis)artsen, door Rensen smalend omschreven als 'struisartsen', kunnen bewust of onbewust hun kop in het zand steken omdat ze het probleem niet aankunnen of aandurven. Sommige artsen gebruiken het beroepsgeheim als dekmantel of gebruiken de stelling 'maar de ouders zijn zulke aardige mensen' om niets te hoeven doen.

Dat er ook reële belemmeringen in de hulpverlening kunnen zijn, blijkt uit het volgende citaat.

'Sterke geheimhouding, angst voor represailles, lijfstraffen, wantrouwen tegenover de witte maatschappij en justitie, weinig kennis over seksuali-

teit maar ook machtsverschillen tussen man en vrouw zijn een aantal belangrijke gegevens die spelen bij allochtone kinderen.

De laatste boodschap die Rensen meegaf aan de zaal luidde: 'Het is belangrijk om als hulpverlener respect te hebben voor andermans cultuur. Probeer in ieder geval met alle macht en creativiteit die je hebt iets te betekenen voor het kind'.

Vertrouwenspersoon

Docenten kunnen naast hulpverleners ook een belangrijke rol vervullen bij het signaleren van seksueel en lichamelijk geweld. Hij of zij kan op school een belangrijke schakel vormen in de hulpverlening. Tenslotte is de leraar of lerares een van de weinige volwassenen buiten het gezin die elke dag te maken krijgt met het kind, en het meest geconfronteerd wordt met gedragsveranderingen. Als er een goede vertrouwensband is met bijvoorbeeld de juf, kan het kind haar eerder in vertrouwen nemen. Een huisarts is vaak te bedreigend omdat die ook te maken heeft met de andere gezinsleden. Boven-

dien weet het kind weet vaak niet dat een arts een geheimhoudingsplicht heeft.

Maar Loeki Nak, docente Nederlands en vertrouwenspersoon, gaf aan dat het ook voor docenten moeilijk kan zijn om seksueel en lichamelijk geweld bespreekbaar te maken. Tevens kan onkunde maar ook tijdgebrek, vanwege andere prioriteiten, maken dat het geweldsprobleem ondergesneeuwd raakt.

'Het feit dat bezuinigingen op de jeuggezondheidszorg voor de deur staan, vind ik dan ook ontoelaatbaar,' zegt Nak. 'Men moet beseffen dat een tijdige signalering niet alleen emotioneel beter is voor het kind, maar het kan de kans op een diploma ook vergroten.'

Voor met name jongeren kan het geweld zo'n probleem worden, dat ze uit wanhoop crimineel gedrag gaan vertonen of wegglopen van huis. Met deze categorie krijgt Ron Gerritsen te maken. Hij is coördinator van het thuislozen-team Residentiele Instelling Jongeren (RIJ) en docent aan de politieopleiding. Hij beperkt zijn ervaringen tot jongeren afkomstig uit de Hindoestaanse cultuur. Ook wel een wij- of schaamtecultuur genoemd waarin traditionele waarden en normen voorop staan, maar waarin ook seksueel geweld plaatsvindt. 'Geweld waarin', benadrukt Gerritsen met afschuif, 'zelfs meerdere daders een slachtoffer bewerken'.

De slachtoffers raken door slechte omstandigheden thuis sociaal geïsoleerd en ontwik-

Lees verder op pagina 3

Pag 2 - 500 woorden 29 dec 4m 9 jan 1995 10 jan 4m 52-25

202

Lezing Loeki Nak

Op de volgende pagina's vindt u scans van de inleiding zoals deze door Loeki Nak (docent) op het congres gegeven is. Zij heeft heel veel ervaring met de problematiek van eer slachtoffers.

SCHADE, SCHANDE, SCHULD

Congresgebouw/16 december 1994

Geachte toehoorders,

Voor ik inga op het thema van deze dag, moet mij eerst iets van het hart. Ik werk op een school voor voortgezet onderwijs met een behoorlijk percentage leerlingen uit andere culturen. De laatste tijd haalt het voortgezet onderwijs de pers nogal eens. Geweld op school neemt toe, één op de vier leerlingen draagt een wapen enz. Deze berichtgeving doet onze leerlingen en zeker niet de mensen die met hen werken geen goed.

We hebben, om ons doel te bereiken - een volwaardig diploma - een gevecht te leveren, maar niet het gevecht dat dit schooljaar zeker in de media de kop opsteekt.

Ik vraag de mensen van de media clementie voor het thema en de mensen die er mee bezig zijn. De school is een belangrijke schakel in de signalering en begeleiding van de slachtoffers om wie het hier vanmiddag gaat; ons werk is echter behoorlijk anoniem. Ik vraag u met klem met de berichtgeving hierover zorgvuldig om te gaan. Schade aan de school zou mij zeker schuldig doen voelen.

Ik ben docent en vertrouwenspersoon aan een grote school voor voortgezet onderwijs met verschillende vestigingen. Door de grootschaligheid is zelfs een vertrouwensgroep ontstaan die goed samenwerkt met de medewerkers van het Riagg, de schoolarts en de leerplichtambtenaar.

In de grootste vestiging huizen rond 800 leerlingen. Het vorig jaar heeft de vertrouwensgroep daar- naast andere, zeer ernstige problematiek - te maken gekregen met zeven slachtoffers van seksuele mishandeling. Dit moet het topje van de ijsberg zijn. Welke leerlingen zijn niet, zoals dat trendy heet "getraceerd?".

- Het meisje dat zichzelf verwondt en na twee gesprekken zich plotseling weer heel gelukkig voelt

- De leerling die terugvalt in prestaties, maar zegt dat de school zo stom is

- de leerling die een gedicht laat lezen waar ik vraagtekens bij zet maar waar niets mee wordt bedoeld
- de leerlingen die in de rapportvergadering een "wat-heeft-dat-kind" aantekening meekrijgen

Moet de vertrouwensgroep dan beter scoren? Liever niet, maar we zijn ervan overtuigd dat een aantal belemmeringen een tijdige hulpvraag en begeleiding in de weg zit.

Er is een leerling die een hulpvraag zou moeten stellen en ~~en~~ er is een docent die dat zou moeten signaleren?
Waarom gaat dat moeizaam of soms helemaal niet?

De leerling die slachtoffer is van seksueel misbruik - en ik laat de gradaties nu buiten beschouwing - is loyaal.

Loyaal naar de ouders, familie, het gezin. De loyaliteit van incestslachtoffers in het algemeen is bekend, maar de loyaliteit naar je eigen cultuur, je traditie weegt misschien nog zwaarder. Niet voor niets is de vraag om geheimhouding klemmend. Zo klemmend, dat hij de vertrouwenspersoon behoorlijk in de problemen brengt. De leerlingbegeleiders hebben in samenwerking met schoolkontaktpersonen een beter contact met de ouders gekregen. Velen verschijnen nu op de ouderavonden om de vorderingen van hun kind te bespreken. Bij absentie of laat komen worden de ouders ingelicht. Waarom dan niet als dit levensgrote probleem de prestaties beïnvloedt?

Een voorbeeld:

"Shahieda valt terug in prestaties. Vooral bij Nederlands en wiskunde. De r.t.-er ziet de wondjes op haar arm en hoort dat Shahieda niet gelukkig is. Ze waarschuwt de vp en deze weet Shahieda ervan te overtuigen dat ze met begeleiding misschien zichzelf wat anders kan gaan zien. Shahieda zegt dat thuis alles goed is, ze mag eigenlijk best veel. Ze heeft het goed. Na twee gesprekken met een medewerkster van het Riagg meldt ze mij dat alles over is. De mevrouw was aardig en nu gaat het best wel weer."

Ze is loyaal aan thuis. Ze blijft zitten en we horen niet veel meer van haar.

Shahieda is ook loyaal ^{aan} zichzelf. De familie is vrij traditioneel maar Shahieda weet daar aardig mee te sjoemelen. In haar voortdurend balanceren tussen twee culturen is ze goed gevorderd. Ze is een goed voorbeeld van leuk meedoen op school, op de disco, een excursie en helpen in huis, het broertje naar school brengen en de zieke moeder vervangen.

Deze prestatie haal je niet onderuit door je juf te vertellen dat er thuis ^{is} niet klopt.

Shahieda is ook loyaal naar de school. Daar gebeurt het: het contact met vriendinnen, een feestje, een klasseggesprek, een stille verliefdheid. Dat haal je niet onderuit door jezelf te isoleren met een melding van misbruik.

Hoe zit het met de docent op de school waar de eerste signalen zouden moeten worden gegeven?

Ik kom allereerst terug op de GEHEIMHOUDING.

"Indra denkt dat ze zwanger is. Ze zegt van de vriend van haar broer. Hij heeft haar tegen haar zin gebruikt. Er is ook een zeer strenge voogd. Die mag niets weten. We brengen haar in contact met Stimezo. De uitslag is positief. Ze wil een abortus. Kan de juf helpen en een repetitie in de pauze verzinnen als ze de behandeling ondergaat. Dat gebeurt. Tegen de middag komt ze wat witjes terug en loopt om vier uur met vriendinnen de school uit. De volgende dag verschijnt de voogd met broer en de vriend van de broer op school. Ze zijn razend. Indra heeft alles verteld. De schoolleiding overtuigt hen van de zinvolle actie van school en de vertrouwenspersoon probeert - peentjes zwetend - de loyaliteit van Indra te begrijpen. In het vervolg geeft ze alleen een telefoonnummer.

Docenten op een school als de onze weten hun taak: kennis overbrengen, keuzes begeleiden en aandacht besteden aan de sociale emotionele vorming. Hoewel een ieder vaardig moet zijn op de drie terreinen, is het al jaren gemeengoed dat er twee docenten zijn: de kennisoverdrager en de leerlingbegeleider. Uit de praktijk:

"In de rapportvergadering komt Shahieda ter sprake.

Ze heeft een paar vieren, wat vijven en enkele zessen. Zo zal ze doubleren. De vieren en vijven zijn van de onbekommerde cijferraars. Ze weten van de situatie van Shahieda, maar het diploma is het uiteindelijke doel. De school is geen hulpverlenend instituut en de ouders en maatschappij eisen een eerlijke beoordeling. Ze hebben ze hebben gelijk.

De anderen cijferen stimulerend en hopen voor Shahieda de problemen niet nog groter te maken. Ze hebben gelijk."

Het DILEMMA bij de BEOORDELING VAN PRESTATIES weerhoudt de leraar zich te verdiepen in deze problematiek.

En hoe zit het dan met de bewogen docent? De juf of de meester die het belang van preventie, tijdige signalering, begeleiding of verwijzing inziet en daaraan ook zijn steentje wil bijdragen? Die docent zit op een EFFECTIEVE SCHOOL waar juist het kind uit de andere cultuur met alle mogelijke middelen uit de achterstand gehaald moet worden. Hij wordt nageschoold in de tweede taalverwervingsproblematiek, wordt ingezet bij huiswerkbegeleiding, verdiept zich in de software voor zijn vak, helpt een handje bij naschoolse activiteiten. Zijn koffiepauze is dan niet meer voor de leerling met veranderd gedrag. Hij heeft gelijk.

Die docent is ook gepakt en gemazeld door de ONRUST in het onderwijs. Aan het begin van het schooljaar past hij zich aan aan een nieuw onderwijssysteem, een nieuw gebouw, een nieuwe schoolleiding of een fusiepartner.

5

De houdt de ontwikkelingen nauwelijks bij; dus moet die jongen met dat plotselinge agressieve gedrag nog even wachten. Hij heeft gelijk.

Die docent werkt ook op een school met een eigen budget waar zeer conscentieus mee wordt omgesprongen. Hij of zij wil graag meewerken aan een projekt weerbaarheid voor de brugklassen, maar in de lessentabel is daarvoor geen ruimte. De schoolleiding legt het accent op Nederlands als tweede taal en zij heeft gelijk.

Die docent wil eigenlijk scholing in signalering of hoe voer je een moeilijk gesprek met een kind. Maar ook de coördinator scholing stelt zijn prioriteiten: loopbaanperspectief, intervisie, veiligheid op school. Bezoek aan symposia of congressen wordt slechts met mondjesmaat toegestaan. Lesuitval dient vermeden te worden. Ik heb dan ook het eerste uur nog gedraaid. Ze hebben gelijk.

En dan hoort die docent ook nog bij de school met werving hoog in het vaandel. Leerlingen betekenen banen en de concurrent is om de hoek. Begeleiding van leerlingen met een extreme problematiek is - met alle respect voor de betrokkenen- GEEN GOEDE P.R. Zij hebben geen gelijk. Juist het oog voor deze kinderen zou een goede p.r. moeten zijn. Maar het taboe in de maatschappij, dus in de school, maar ook in de andere cultuur zet deze begeleiding op het lage-prioriteiten-pitje.

En toch zie ik het langzaam gloren.

Nog niet zo lang geleden bracht de adviesraad Buitenlanders - nu adviesraad multiculturele stad - een uitvoerige nota over het verschijnsel uithuwelijking. Het initiatief hiertoe kwam van de adviesraad zelf. De nota bevatte klemmende conclusies en aanbevelingen aan het college, zoals het beschikken over onderwijsmateriaal gericht op de weerbaarheid van meisjes, het betrekken van mensen uit eigen cultuur bij het halen uit de

✓

taboesfeer. Hoewel de meeste Hindustaanse en Creoolse leerlingen een Nederlands paspoort hebben is hun cultuur op veel punten anders dan de onze. Wellicht zou een volgende nota van de adviesraad multiculturele stad over het thema van vanmiddag kunnen gaan.

De leerlingen die ons met deze problematiek hebben geconfronteerd getuigden in de meeste gevallen van een opvallende kracht en doorzettingsvermogen. Dat bewijst dat tijdige signalering en begeleiding de kans op - in ieder geval een diploma kan vergroten.

*

Op 15 november organiseerde onze gemeente een startconferentie over preventie van seksueel geweld en seksuele vorming in het voortgezet onderwijs. Een startconferentie, dus volgen er meer. Zo'n initiatief kan toch niet bedoeld zijn om elkaar weer eens te ontmoeten al babbelend over dit spraakmakende thema?

Misschien een landelijk protocol, zoals onlangs voor het pesten is gepresenteerd? *Wensen de fiscale inputs voor wat er nu is?*

En dan als laatste, het onderzoek van Bea Lalmahomed. Een gedurfde stap in de doorbreking van het taboe. de grootste belemmering op school. Laten we hopen dat het gemeengoed wordt in de bibliotheek op school, op de leestafel ligt in de docentenkamer en het bespreken waard wordt geacht door de ouderraad.

We zullen nooit de pijn van de wond of het litteken kunnen wegnemen, maar we moeten in staat zijn bij veel meer leerlingen de pijn te zien en ze in ieder geval de weg naar verzachting te wijzen.

* In alle gevallen waarin wij de hulp van externe deskundigen nodig hadden zijn we bijbehoudende politiek en door Riagg en de Schoolarts. *De Schoolarts heeft ook een voorstel aangenomen.* ~~gulle begrip van stand en standpunt.~~